

POLICIJAS SADARBĪBA

Policijas sadarbības galvenais instruments ir Eiropas Policijas birojs (Eiropols), kas ir viens no Eiropas plašākas iekšējās drošības arhitektūras centrālajiem elementiem. Sadarbība un politika joprojām attīstās, galveno uzmanību pievēršot visas ES mēroga draudu un noziedzības efektīvākai apkarošanai, un Eiropas Parlaments jo īpaši uzrauga, lai šīs darbības tiktu veiktas, ievērojot pamattiesības un datu aizsardzības noteikumus.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 33. (muitas sadarbība), 87., 88. un 89. pants.

MĒRĶI

Efektīva policijas sadarbība ir būtisks elements, kas nepieciešams, lai Savienību padarītu par brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir pamattiesību ievērošana. Pārrobežu sadarbības uzdevums tiesībaizsardzības jomā – iesaistot policiju, muitu un citas tiesībaizsardzības iestādes – ir novērst, atklāt un izmeklēt kriminālnozieģumus visā Eiropas Savienībā. Praksē šī sadarbība galvenokārt notiek saistībā ar smagiem nozieģumiem (organizēto noziedzību, narkotiku tirdzniecību, cilvēktirdzniecību un kibernetiskus nozieģumus) un terorismu.

SASNIEGUMI

A. Sadarbības sākums

Dalībvalstu policijas pārstāvju sadarbība aizsākās 1976. gadā, kad tika izveidota *TREVI* grupa – tieslietu un iekšlietu ministriju pārstāvju starpvaldību tīkls. Māstrihtas līgumā pēc tam tika noteikti kopīgas intereses jautājumi, kas policijas iestāžu sadarbībai deva leģitīmu pamatu (terorisms, narkotikas un citi starptautiskās noziedzības veidi). Tajā principā noteikta arī Eiropas Policijas biroja (Eiropola) izveidošana, sākotnēji kā Eiropola Narkotiku apkarošanas vienība. Eiropola konvenciju parakstīja 1995. gada 26. jūlijā, taču birojs savu darbību oficiāli sāka tikai 1999. gada 1. jūlijā, kad saskaņā ar Amsterdamas līgumu (parakstīts 1997. gada 2. oktobrī) tika paplašinātas tā pilnvaras. Taču policijas iestāžu sadarbība sākās vēl pirms Eiropola izveidošanas. Līdz ar Šengenas zonas izveidošanu 1985. gadā, kad tajā iesaistījās tikai dažas valstis, reāla kļuva arī policijas iestāžu pārrobežu sadarbība (sk. arī 4.2.4.). Līdz ar Amsterdamas līguma spēkā stāšanos Šengenas *acquis* (tostarp ar policijas iestāžu sadarbību saistītie aspekti) tika iekļauts ES tiesību aktos, tomēr tas notika starpvaldību sadarbības “trešā

pīlāra” ietvaros. Tāda pati starpvaldību pieeja tika izmantota policijas sadarbības pasākumiem, ko pieņēma neliels skaits dalībvalstu saskaņā ar Prīmes līgumu, kurā bija noteikumi par DNS datu, pirkstu nospiedumu un transportlīdzekļu reģistrācijas datu apmaiņu). Savienības līmenī Prīmes līgumu pilnībā īstenoja ar Padomes 2008. gada 23. jūnija Lēmumu 2008/615/TI.

B. Pašreizējā institucionālā struktūra

Institucionālā struktūra tika ievērojami vienkāršota ar Lisabonas līgumu (LESD), saskaņā ar kuru policijas iestāžu sadarbības pasākumu lielākā daļa tagad tiek pieņemta parastajā likumdošanas (koplēmuma) procedūrā un paredzot to pārskatīšanu tiesvedības kārtībā ES Tiesā. Tomēr, pat neaplūkojot brīvības, drošības un tiesiskuma telpas specifiskās iezīmes (nepiedalīšanās klauzulas attiecībā uz Apvienoto Karalisti, Īriju un Dāniju (LESD 21. un 22. protokols) un valstu parlamentu privilēģētā loma (1. un 2. protokols)), policijas iestāžu un arī tiesībsargājošo iestāžu sadarbība krimināllietās nav pilnībā iekļauta Kopienas institucionālajā struktūrā un saglabā vairākas sākotnējās iezīmes:

- Komisija daļa savas iniciatīvas tiesības ar dalībvalstīm, ar nosacījumu, ka šīs dalībvalstis pārstāv ceturto daļu no Padomes locekļiem (LESD 76. pants);
- ar Parlamentu tikai apspriežas par tiem operatīvajiem sadarbības pasākumiem, kurus Padome vienprātīgi pieņēmusi. Ja Padomē nav vienprātības, deviņām un vairāk dalībvalstīm ir iespējama kopdarbība uz paplašinātas sadarbības pamata. Šādā gadījumā Eiropadome procesu aptur, lai panāktu vienošanos (“avārijas bremsēšanas” mehānisms saskaņā ar LESD 87. panta 3. punktu).

C. Galvenie tiesību akti par policijas sadarbību, kas pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru:

- no 2016. gada 1. jūlija ir piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 25. novembra [Regula \(ES\) 2015/2219](#) par Eiropas Savienības Tiesībaizsardzības apmācības aģentūru (CEPOL) un ar ko aizstāj un atceļ Padomes Lēmumu 2005/681/TI;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa [Direktīva \(ES\) 2016/681](#) par pasažieru datu reģistra (PDR) datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem. Dalībvalstīm šī direktīva bija jātransponē valsts tiesību aktos līdz 2018. gada 25. maijam;
- no 2017. gada 1. maija ir piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 11. maija [Regula \(ES\) 2016/794](#) par Eiropas Savienības Aģentūru tiesībaizsardzības sadarbībai (Eiropolu) un ar kuru aizstāj un atceļ Padomes Lēmumus 2009/371/TI, 2009/934/TI, 2009/935/TI, 2009/936/TI un 2009/968/TI;
- no 2018. gada 11. decembra ir piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra [Regula \(ES\) 2018/1726](#) par Eiropas Savienības Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1987/2006 un Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Regulu (ES) Nr. 1077/2011;

- vēlākais, no 2021. gada 28. decembra ir piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 28. novembra [Regula \(ES\) 2018/1862](#) par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES;
- Parlaments [2019. gada 16. aprīlī pieņēma pirmā lasījuma nostāju](#), lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2019/..., ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai policijas un tiesu iestāžu sadarbības, patvēruma un migrācijas jomā un groza Regulas (ES) 2018/1726, (ES) 2018/1862 un (ES) 2019/.... Starp Parlamentu un Padomi ir panākta provizoriska vienošanās par galīgo aktu;
- Parlaments [2019. gada 16. aprīlī pieņēma pirmā lasījuma nostāju](#), lai pieņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2019/..., ar ko paredz noteikumus, lai atvieglotu finanšu un citas informācijas izmantošanu noteiktu noziedzīgu nodarījumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai vai kriminālvajāšanai, un ar ko atceļ Padomes lēmumu 2000/642/TI. Starp Parlamentu un Padomi ir panākta provizoriska vienošanās par galīgo aktu.

D. Policijas iestāžu sadarbības aģentūras un citas attiecīgas struktūrvienības

1. Eiropas Savienības Aģentūra tiesībsardzības sadarbībai (Eiropols)

[Eiropols](#) ir aģentūra, kuras galvenais mērķis ir padarīt Eiropu drošāku. Tā atbalsta ES dalībvalstis cīņā pret terorismu, kibernetiskās drošības, citiem smagiem noziegumiem un organizēto noziedzību. Eiropols sadarbojas arī ar daudzām ārpussavienības partnervalstīm un starptautiskajām organizācijām. Lielu noziedznieku un teroristu tīkli rada būtisku apdraudējumu ES iekšējai drošībai. Lielākos drošības apdraudējumus rada terorisms, starptautiska nelegāla narkotiku tirdzniecība, naudas atmazgāšana, organizēta krāpšana, euro viltošana un cilvēktirdzniecība.

Lai reaģētu uz šiem draudiem, Eiropolā ir izveidotas vairākas specializētas vienības:

- Eiropas Kibernetiskās drošības apkarotais centrs (EC3), kura mērķis ir stiprināt tiesībsardzības reakciju uz kibernetiskās drošības Eiropas Savienībā un tādējādi palīdzēt aizsargāt Eiropas iedzīvotājus, uzņēmumus un valdības pret noziedzību tiešsaistē;
- Eiropas Migrantu kontrabandas apkarotais centrs (EMKAC), kura mērķis ir palīdzēt ES dalībvalstīm mērķtiecīgi apkarot un likvidēt kompleksos un sarežģītos noziedzīgos tīklus, kas iesaistīti migrantu kontrabandā;
- Eiropas Terorisma apkarotais centrs (ETAC) ir operatīvais centrs un speciālo zināšanu centrs, kas atspoguļo pieaugošo vajadzību stiprināt ES reaģēšanu uz terorismu;
- Intelektuālā īpašuma noziedzības koordinētā koalīcija (IPC3) nodrošina operatīvo un tehnisko atbalstu tiesībsardzības aģentūrām un citiem partneriem;

- *FIU.net* ir decentralizēts un sarežģīts datortīkls, kas atbalsta finanšu ziņu vākšanas vienības (*FIU*) Eiropas Savienībā cīņā pret naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu;
- ES vienība ziņošanai par interneta saturu (*ES IRU*) konstatē un izmeklē jaunprātīgu saturu internetā un sociālajos tīklos.

Eiropols tika izveidots saskaņā ar Eiropola regulu. Tā mītne atrodas Hāgā (Nīderlandē). Lai palielinātu aģentūras pārskatatbildību, ar Eiropola regulu tika izveidota Eiropola kopējās parlamentārās pārraudzības grupa (KPPG). LESD 88. pantā ir paredzēta Eiropola darbību pārbaude, ko veic Eiropas Parlaments kopā ar valstu parlamentiem. Saskaņā ar Eiropola regulas 51. pantu “KPPG veic Eiropola darbību politisku uzraudzību, tam pildot savus uzdevumus, tostarp saistībā ar minēto darbību ietekmi uz fizisku personu pamattiesībām un brīvībām”.

2. Eiropas Savienības Tiesībaizsardzības apmācības aģentūra (CEPOL)

[CEPOL](#) ir aģentūra, kas izstrādā, īsteno un koordinē tiesībaizsardzības amatpersonu apmācību. *CEPOL* palīdz veidot drošāku Eiropu, veicinot sadarbību un zināšanu apmaiņu starp ES dalībvalstu un zināmā mērā arī trešo valstu tiesībaizsardzības amatpersonām tādos jautājumos, kas izriet no ES prioritātēm drošības jomā, jo īpaši no ES politikas cikla organizētas un smagas noziedzības jomā.

Saskaņā ar *CEPOL* regulu ir izveidota Tiesībaizsardzības apmācības aģentūra. Tā atrodas Budapeštā (Ungārijā).

3. Pastāvīgā komiteja operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos (COSI)

Saskaņā ar LESD 71. pantu “Padomē izveido pastāvīgo komiteju, lai Savienībā nodrošinātu operatīvas sadarbības veicināšanu un stiprināšanu iekšējās drošības jautājumos. Neskarot 240. pantu, tā veicina dalībvalstu kompetento iestāžu rīcības koordinēšanu. Šīs komitejas darbā var iesaistīties Savienības attiecīgo struktūru pārstāvji. Par šo darbu ziņo Eiropas Parlamentam un valstu parlamentiem”.

COSI tika izveidota ar [Padomes 2010. gada 25. februāra Lēmumu](#), ar ko izveido Pastāvīgo komiteju operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos (2010/131/ES).

4. ES Izlūkdatu analīzes centrs (ES INTCEN)

ES Izlūkdatu analīzes centrs (*ES INTCEN*), stingri ņemot, nav policijas iestāžu sadarbības institūcija, jo tas ir Eiropas Ārējās darbības dienesta (EĀDD) direktorāts un nodarbojas tikai ar stratēģisko analīzi. Tomēr tas dod ieguldījumu policijas iestāžu sadarbībā, jo sagatavo apdraudējuma novērtējumus, pamatojoties uz informāciju, ko snieguši izlūkdienesti, militārpersonas, diplomāti un policijas dienesti. *INTCEN* var dot vērtīgu ieguldījumu arī operatīvajā darbā, sniedzot, piemēram, informāciju par visu ES attiecībā uz teroristu mērķiem, motīviem un pārvietošanos.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam, kurš Eiropas iedzīvotāju drošību izvirzīja par politisku prioritāti, ir bijusi svarīga loma ES tiesību aktu izstrādē policijas sadarbības jomā. Turklāt saskaņā ar

parasto likumdošanas procedūru tam, lemjot par policijas sadarbības uzlabošanu, ir tādas pašas pilnvaras kā Padomei.

Policijas sadarbības galvenais instruments ir Eiropols, kas ir viens no ES plašākas iekšējās drošības infrastruktūras centrālajiem elementiem. Eiropola reformas ietvaros Parlaments ir aktīvi aizstāvējis plašāku parlamentāru kontroli un datu aizsardzības noteikumu pilnveidošanu.

Policijas sadarbība un politika joprojām attīstās, galveno uzmanību pievēršot visas ES mēroga draudu un noziedzības efektīvākai apkarošanai, un Parlaments jo īpaši uzrauga, lai šīs darbības tiktu veiktas, ievērojot pamattiesību un datu aizsardzības noteikumus. Lai gan ES policijas sadarbības aģentūrām piemērojamie noteikumi ir pilnībā pārstrādāti, joprojām būs nepieciešami saskaņoti centieni, lai vēl vairāk stiprinātu policijas sadarbības pasākumus, jo īpaši datu un pierādījumu apmaiņu starp dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādēm un starp tām un ES aģentūrām. Parlaments mudināja dalībvalstis veikt nepieciešamos tehniskās standartizācijas uzlabojumus attiecībā uz datu kvalitāti un izveidot tiesisko regulējumu, lai nākotnē īstenotu pieeju "informācijas apmaiņa pēc noklusējuma". Tā kā uzdevumu skaits palielinās un prasības pieaug, ir jānodrošina, ka ES aģentūras saņem atbilstošus finanšu resursus un cilvēkresursus. Turklāt iespējams, ka Parlamenta loma pārveidosies no jaunu tiesību aktu pieņemšanas uz tiesību aktu īstenošanas uzraudzību.

Tagad Parlaments ir pilntiesīgs institucionāls dalībnieks drošības politikas jomā, un tam vajadzētu būt būtiskai lomai iekšējās drošības politikas novērtēšanā un noteikšanā. Tas jau ir radījis paliekošu ietekmi uz iekšējās drošības politiku, tostarp policijas sadarbības politiku.

Kristiina Milt
05/2019

